

גישור וסטטוס אזרחי בקרב מבקשי מקלט בישראל¹

רוית תלמי-כהן* ולאה קאסה

תקציר

מחקר זה מבקש לנתח את הלימינליות הכפולה שחווים מגשרים מבקשי מקלט מיבשת אפריקה המועסקים בתרגום לשוני ותרבותי במסגרת המדינה ובארגוני הסיוע לאוכלוסיית מבקשי המקלט בישראל. מטרתו המרכזית של המחקר היא להציג את תפקידם של המגשרים והמגשרות ולבחון את הקשרים בין השפה לסטטוס האזרחי והסטטוס האזרחי המדומיין. ממצאי המחקר האיכותני שהתבססו על ראיונות מצביעים על כך שמגשרים שהם מבקשי מקלט מצויים בלימינליות כפולה הנובעת מהסטטוס האישי של מעמדם המשפטי האזרחי ומהסטטוס המקצועי. מצד אחד, הם חסרי מעמד קבוע בישראל וחלק מקהילה הנתונה במצב "לימינליות חוקית", ומצד אחר, הם נותני שירות הקשורים במישרין או בעקיפין לממסד הישראלי ולארגוני הסיוע למבקשי מקלט. הלימינליות הכפולה מייצרת אפוא מורכבות ייחודית, המאפשרת למגשרים לאתגר את הלימינליות החוקית שלהם ולהשתמש בשפה ככלי מרכזי להתמודדות עם הסטטוס החוקי המעורער שלהם, תוך חיזוק מעמדם המקצועי.

מילות מפתח: לימינליות, מבקשי מקלט, גישור בין-תרבותי, תרגום קהילתי, אריתריאה

* הקריה האקדמית אונו

¹ מאמר זה פורסם במקור באנגלית:

R. Talmi-Cohn and L. Kassa (2022). Asylum Seekers Working as Mediators in Israel: The Impact of Legal Liminality. *International Journal of Intercultural Relations*, 91, 252-261. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2022.10.008>.

מבוא

בשנים האחרונות ניכרת בעולם כולו עלייה במספר הפליטים, ועוד יותר מכך – עלייה במספר מבקשי המקלט (קריצמן-אמיר, 2015; UNHCR, 2019; IOM, 2019). הקטגוריה של מבקשי מקלט היא חדשה יחסית וכמעט שלא השתמשו בה עד 2014, אך מאז גדל היקף השימוש בה והיא קיבלה תוקף חדש (IOM, 2019). תוקף זה מאפשר למדינות לתת למבקשי המקלט סטטוס זמני, "בין קטגוריות", עד להחלטה אם להגדירם כפליטים או לא. סטטוס זה מציב אותם בקטגוריה משפטית לימינלית עד למועד קביעת מעמדם (Gold, 2019; O'Reilly, 2018; Zetter, 2007).

מבקשי המקלט פגיעים במיוחד בשל הסיבות שבגינן נאלצו להגר והחוויות הטראומטיות שחוו במסע ההגירה (Connell, 2012; Williams, 2005). מעבר לחציית גבולות גאוגרפיים הם חוצים גם גבולות של זהות, שפה ותרבות. מחסום השפה ובעיות בתקשורת מעצימים את פגיעותם ומקשים עליהם במיוחד בעת קבלת שירותים ציבוריים ובהליכי המקלט, עד כדי אפלייתם ופגיעה בזכויותיהם בעבודה, בדיור ובבריאות (שוסטר, 2009; Gez & Stavans & Goldzweig, 2008; Schuster, 2018; Keller et al., 2003).

בישראל הבעיה מורכבת במיוחד, משום שהמדינה אינה מציעה למבקשי המקלט לימודי שפה ותרבות כחלק מהליך בקשת המקלט (בניגוד למצב בחלק ממדינות באירופה). משום כך רבים מהם פונים לעזרתם של מתורגמנים ומגשרים בין-תרבותיים, בין היתר לכאלו המועסקים בשכר על ידי ארגוני מגזר שלישי ומוסדות ממשלתיים (המרכז להגירה בינלאומית ולקליטה, 2015).

במאמר זה נדון במורכבות הלימינליות החוקית (Liminal legality) ובביטוייה השונים בקרב מבקשי מקלט המתפקדים כמגשרים. לימינליות זו, הנובעת מהסטטוס החוקי של המגשרים, מציבה אותם בלימבו משפטי המאופיין באירעיות ובאי-ודאות (צבר ושיר, 2019; Bhabha, 2009; Barak-Bianco & Raijman, 2024; Menjivar, 2006; Turner, 1967), נוסף על הלימינליות המקצועית שלהם, שמקורה במתח בין היותם חלק מהצוות המקצועי של המדינה המארחת מחד גיסא להיותם מבקשי מקלט חסרי מעמד קבוע בעצמם מאידך גיסא. ברצוננו לטעון שגישור הוא פעולה המושפעת מהיבטים פוליטיים וחברתיים.

במציאות של מבקשי המקלט בישראל – מציאות של זמניות, הדרה ואיום מתמיד בגירוש – המגשרים חווים לימינליות כפולה: בין הסטטוס האישי חוקתי לזה המקצועי. פעילותם כמגשרים מייצרת פעולה אקטיבית המתגרת את הפסיביות שמייצרת הלימינליות החוקית ויוצאת גם מעבר לגבולות התפקיד המוגדרים. מחקר זה מנתח היבטים תיאורטיים שלא זכו עד כה למענה מספק על אודות חוויותיהם הסובייקטיביות של המגשרים הבין-תרבותיים. המחקר מבקש לשים במרכז מגשרים בין-תרבותיים שהם חסרי מעמד קבוע במדינה ולבחון את המשמעויות שהם מייחסים לתפקידם – בהיבט האישי ובהיבט המקצועי – ואת יחסי הגומלין בינם ובין המוסדות הממשלתיים, אנשי הארגון שבו הם מועסקים וחברי קהילתם. המחקר מבקש לתרום לידע המצטבר בספרות המחקר ולגוף הידע בנושא הנגשה לשונית עבור חסרי מעמד קבוע ברמה המקומית והבין-לאומית.

רקע תאורטי

בזמן ביצוע המחקר, בשנים 2019–2020, שהו בישראל כ-32,000 מבקשי מקלט, 71% מהם מאריתריאה ו-20% מסודן (רשות האוכלוסין וההגירה, 2019). מבקשי המקלט שוהים בארץ מתוקף רישיון שהייה מסוג 5'א2 תחת "הגנה קולקטיבית זמנית" בסטטוס זמני של "מבקשי מקלט". מעמדם האזרחי מצוי בלימבו משפטי; הם אינם מוכלים ואינם מגורשים, וסיכוייהם לזכות במעמד אזרחי יציב אפסיים כמעט (קריצמן-אמיר, 2015; Gold, 2019). משכך, הם מצויים במצב לימנילי גם בהיבטים בריאותיים, פסיכולוגיים, חברתיים וכלכליים (Conlon, 2011; Harrell-Bond, 2018; O'Neill, 2010; O'Reilly, 1992; & Voutira, 1992). יתרה מכך, הסטטוס המשפטי הזמני של מבקשי המקלט מייצר מרחב לימנילי חוקי שבו מופעלת עליהם בחסות המדינה והחוק "אלימות חוקית" (Legal Violence), החודרת לחיי היום-יום שלהם ולמרחבים הפרטיים והאינטימיים (ברק-ביאנקו, 2019; Menjívar & Abrego, 2012; Menjívar, 2006; O'Reilly, 2018).

במצב של "לימניליות חוקית", במרחב שהחוק שולט בו ומפקיר אותו בו בזמן, מצויים מבקשי המקלט בחיים של אי-ודאות מתמדת, בעיקר באשר למועד פקיעתה של ההגנה מפני גירוש (צבר ושיר, 2019). לפיכך, החוק קובע את מעמדם המשפטי של מהגרים אלו ומתווה באופן אמביוולנטי את צורת האינטראקציה בינם ובין המדינה ואת מידת הנגישות שלהם לזכויות אזרחיות, חברתיות ופוליטיות ולשירותי המדינה (ברק-ביאנקו, 2019; Menjívar, 2006; Cvajner & Sciortino, 2010). מתוקף הסטטוס שלהם, מבקשי המקלט אינם זכאים לשירותי בריאות ורווחה מטעם המדינה, אלא רק במצב קיצון של סיכון או במצב חירום. לפיכך, מרביתם מקבלים סיוע סוציאלי, משפטי ובריאותי מארגוני סיוע (קריצמן-אמיר, 2015). הארגונים אינם ממשלתיים, אך מקיימים מפגשים עם נציגי הממסד הישראלי במערכות שונות כגון חינוך ומשפט. יוצא דופן הוא ארגון מסיל"ה, הפועל בחסות עיריית תל אביב.

רביד וכהן (2024), במחקרם המאוחר יותר, מצביעים על תהליך של "יצירת אזרחות עירונית מצטברת", תהליך שמדגים כיצד ארגונים עירוניים, בדומה לאלו הפועלים בתל אביב בזמן משבר הקורונה, הצליחו להרחיב את הנגישות לשירותים ולזכויות עבור מבקשי המקלט. תהליך זה, שמתרחש במציאות של לימניליות חוקית ואלימות חוקית, מדגיש את הפוטנציאל של התארגנויות מקומיות ליצור שינוי במרחב העירוני. עם זאת, כהן ורביד מתריעים כי הישגים אלו נותרו חלקיים ולא הצליחו להוביל לשינוי מערכתי מלא או להכרה במעמד אזרחי יציב לקהילה (Ravid & Cohen, 2024).

במסגרת מחקר זה נבחנו תהליכי הלימניליות החוקית והמקצועית שחווים מגשרים מבקשי מקלט בישראל, תוך דגש על תפקידם של ארגונים חוץ-ממשלתיים בהנגשת שירותים ובתמיכה בקהילת מבקשי המקלט. המחקר נשען על גישות תיאורטיות המנתחות את תפקידי הארגונים המקומיים במצבים של חוסר ודאות ובמציאות של פסיביות משפטית וחברתית של מבקשי המקלט.

גישור בין-תרבותי

הלימניליות של מבקשי המקלט באה לידי ביטוי גם ברכישה – או באי-רכישה – של שפת המקום. הלימניליות החוקית שהם נתונים בה, לצד הזמניות של שהותם, חוסר הוודאות, ההישרדות היומיומית, ההדרה והמגורים במובלעות אתניות ולשוניות, גורמות לרובם להיות בדרך כלל

פסיביים מכורח או מרצון ברכישת השפה המקומית. נוסף על כך, בישראל מבקשי המקלט אינם לומדים עברית באופן מסודר, זאת לעומת מדינות רבות ברחבי אירופה שבהן מוצעים להם קורסים ללימוד השפה. לפיכך הם תלויים במתורגמנים ובמגשרים בחיי היום-יום (ירון-מסגנה, 2015; Miller & Chiswick, 2005). אולם יש הבוחרים ללמוד את השפה חרף אי-הוודאות וסירוב החברה המארחת לאפשר להם להרגיש שייכים. רכישת השפה נובעת בעיקרה ממוטיבציה אינדיווידואלית ואינסטרומנטלית להבין את זכויותיהם, לחוש ביטחון, להשמיע את קול הקהילה ולערער על תפיסות ופעולות של המדינה והחברה המארחת. בכך רכישת השפה מאתגרת רבדים מסוימים של "הפוליטיקה של השייכות" (איינברג, 2019), וכן מאתגרת את הפסיביות שבלימנליות ויוצרת מנגנוני שליטה ועוגנים של ודאות (Talmi-Cohn, 2018). חלק מרוכשי השפה הפכו משאב זה למקצוע ומשמשות מתורגמנים ומגשרים.

גישור בין-תרבותי הוא פרקטיקה כוללנית שאינה עוסקת רק בתרגום שפתי אלא גם בתיווך תרבותי בין קהילת מיעוט של מהגרים ובין החברה הקולטת, מוסדותיה וארגוניה. הגישור נעשה באמצעות מגשרים ומתורגמנים אשר מוצאם דומה או זהה לקהילת המהגרים ואשר בקיאים בערכים ובקודים התרבותיים של הקהילה. משום כך, הגישור הבין-תרבותי נחשב לפעולה סוציו-פוליטית (שמר, 2016; Tribe & Morrissey, 2003; Jakobson, 1950/2000; Doerr, 2010, 2018). המגשר נלווה לנושאי תפקיד מקצועיים בארגונים שהוא מועסק בהם, ותפקידו, בין היתר, להשרות ביטחון על המהגרים ולהפחית חשדות וחוסר אמון. הגישור גם מקדם דיאלוג משותף, ובכך תורם לרווחתם האישית והחברתית של החברים בקהילת המהגרים (שמר, 2016). נוכחותם של המגשרים מעניקה למבקשי המקלט שאינם שולטים בשפה המקומית את הזכות הבסיסית להשמיע את קולם, להבין ולהיות מובנים, וכך מתאפשרת להם מידה של ודאות בתוך אי-הוודאות השוררת במסגרת הלימנליות החוקית. כלומר מתוך עמדת חולשה ביחסי הכוח החברתיים והלימנליות של הסטטוס הארעי, המגשרים מפתחים אסטרטגיות של ייצוג עצמי וקהילתי. בשני העשורים האחרונים התמקדה ספרות המחקר בהיבטים פסיכולוגיים של עבודת מגשרים ומתורגמנים העובדים עם קורבנות עינויים באזורי סכסוך ברחבי העולם, במחנות פליטים, בנתיבי מעבר ובמדינות הקולטות (Gez & Schuster, 2018; Miller et al., 2005; Schuster & Baixauli, 2010; Tribe & Morrissey, 2003; Olmos, 2018; Splevins et al., 2010). המחקר גם דן רבות במודלים ובהגדרות המקצועיות של תפקיד הגישור הבין-תרבותי (Hale, 2007; Shackman, 1984; Tribe & Thompson, 2009), בדפוסי מעורבות והתערבות של המגשרים ובהשלכות הגישור הבין-תרבותי על בריאותם הנפשית של מגשרים ומתורגמנים שהם עצמם פליטים ומבקשי מקלט שחוו טראומות אישיות (Brune et al., 2011; Miller et al., 2005; Splevinis et al., 2010; Williams, 2005).

מאמר זה מבקש להציב במרכז את המגשרים עצמם ולנתח את הפרקטיקות המקצועיות שהם נוקטים בהן במציאות של לימנליות כפולה. לשם כך המחקר מתמקד בהשלכות של תפקיד הגישור במציאות זמנית על מגשרים שהם עצמם מחוסרי מעמד. ראשיתו של המחקר בשאלות שעלו אצל אחת החוקרות בעת שליוותה קורבנות של סחר ועבדות לטיפולים רפואיים במסגרת התנדבותה באחד מארגוני הסיוע, ובהמשך בוצעו ראיונות נוספים. מהמחקר עולה הצורך הקריטי במדיניות רווחה המכירה בחשיבות תפקידם של מגשרים מבקשי מקלט ומאפשרת את פעילותם.

שיטת המחקר

מחקר זה מתבסס על עבודת שדה שנערכה בשנים 2019-2020 וכללה ליווי של מבקשי מקלט בארגונים ובמוסדות מדינה, מיפוי ארצי של משרדי ממשלה, רשויות מקומיות וארגונים שבהם מועסקים בשכר מגשרים מבקשי מקלט. במסגרת המחקר בוצעו כ-14 ראיונות עם מבקשי מקלט שהגיעו מאריתריאה לישראל בשנים 2007-2011. המגשרים שראוינו פעלו בשבעה ארגונים וברשות מקומית אחת בתחומים כמו רווחה, משפט, רפואה ובריאות הנפש. השאלות עסקו במסע ההגירה האישי שלהם, בחיים כחסרי מעמד קבוע בישראל ובעיקר בעבודתם כמגשרים: הניסיון התעסוקתי שלהם, הדילמות המקצועיות של תפקידם, מורכבות היחסים בינם ובין נציגי הארגונים ומקבלי השירות והשלכות התפקיד על חייהם האישיים. ניתוח הראיונות בוצע כניתוח נרטיבי. לצד הניתוח הנרטיבי המחקר משלב את הגישה האיכותנית הפרשנית שמהותה ניסיון לראות את המציאות כשלם ולא כמקטעים בודדים. אסטרטגיה זו מתמקדת בסמוי מעין החוקרים – בתודעה הסובייקטיבית הייחודית של הנחקרים – ומטרתה לשקף את עולמם מבעד למשקפיים התרבותיים שבאמצעותם הם מפרשים את המציאות ומוצאים בה את מקומם (צבר ושיר, 2019).

יש לציין כי 14 המגשרים הם חלק מ-18 מגשרים מבקשי מקלט שמצאנו העובדים באופן קבוע בשכר בישראל. הציטוטים המובאים נאמרו על ידי המהגרים כפי שהם, לרבות טעויות לשון או ניסוחים שאינם תקינים.

ממצאים

גישור שצומח מהשטח – גישור שלא מהמדינה אבל מייצג את המדינה

הגישה של כל מדינה כלפי הנגשה לשונית וגישור בין-תרבותי היא שונה ומתבססת על הקשר בין זכויות אדם למעמדם של מהגרים. שירותי שפה המוצעים למהגרים או היעדרם נובעים בין היתר מחסמים מבניים, ממתחים פוליטיים בנוגע למימון יוזמות שמטרתן לגשר על פערים לשוניים ותרבותיים ומייחסה של המדינה להגירה (Doerr, 2018; Schuster & Baixauli-Olmos, 2018). בישראל שירותי הגישור הניתנים למבקשי מקלט מוגבלים מאוד ונולדו בעיקר מתוך עבודה של ארגוני המגזר השלישי. רק שירותים מועטים מאלו מוצעים במגזר הציבורי. מצאנו ששמונה ארגוני המגזר השלישי מעסיקים מגשרים בין-תרבותיים באופן קבוע ובשכר וכי יש מגשרים המועסקים במספר ארגונים במקביל. כמו כן, בחלק מהארגונים פועלים מתורגמנים בהתנדבות ובאחרים (בעיקר מועדוניות ומעונות לילדים) לא עובדים מגשרים. במסגרות אלו קיימת נזילות בין גישור פורמלי לגישור בלתי פורמלי. לפיכך קיים קושי לכמת במדויק את מספר המגשרים והמתורגמנים הפועלים בארגונים. במיפוי ארצי של משרדי ממשלה ורשויות מקומיות שיש בהם ריכוז גבוה של מבקשי מקלט מצאנו כי ארבעה מבין שמונה משרדים שפנינו אליהם מעסיקים מגשרים ומתורגמנים דרך מכרזים וחברות תרגום חיצוניות. מבין שבע רשויות מקומיות אחת מעסיקה מגשרים באופן ישיר, שתיים נעזרות בארגונים והשאר אינן מעסיקות מגשרים כלל. ממיפוי זה עולה כי הגישור הבין-תרבותי נובע מצורך שבא לידי ביטוי בעיקר בארגוני המגזר השלישי ומההכרה הפורמלית בחשיבותם. אולם, בפועל, כפי שיתואר בהמשך, המגשרים נתפסים כמייצגים של המדינה אף על פי שבפועל היא כמעט אינה מכירה בהם.

גישור המייצר סטטוס אזרחי מדומיין

למדתי הרבה. על אנשים, זכויות... אני לא מפחד, לא מפחד מבית משפט, הלכתי לבית המשפט, הלכתי למשטרות, אני לא צריך מתורגמן. אני יודע הכול מה להגיד, איך להביא הוכחה, הקלטתי אותן, לא צריך הוכחה, מישוהו אני יודע איך להוציא צו הרחקה, הכול. אני עצמאי. אני הולך שמה, אומרים לי 'את, אתה אתיופי? אתה אתיופי ישראלי?!

גם סם מתאר בראיונות שזהותו מקלט זמני מתערערת כשהוא מדבר עברית:

מדבריהם של גבריהל, אמנה וסם עולה כי בזכות ידיעת השפה אנשי הארגונים השונים, ובייחוד אנשים מהממסד, תופסים אותם כאזרחים. המומחיות שלהם בשפה מקנה להם "סטטוס דמיוני", שהרי לא ייתכן כי הם אינם אזרחים כאשר הם מתרגמים עבור הממסד ודוברים עברית שוטפת. אולם גם מבקשי המקלט עצמם סבורים שהמגשרים קיבלו סטטוס אזרחי קבוע, וכשהם מגלים שלא כך הוא הדבר, הם מופתעים מהגילוי. התפיסה המוטעית הזאת יוצרת היררכיה חברתית ומתחים פנימיים, כפי שאמנה מתארת:

רכישת השפה המקומית מחזקת את תחושת השליטה והביטחון העצמי במציאות של פליטות ומאתגרת את הלימינליות החוקית. השליטה בשפה מאפשרת למגשר לסייע למבקשי מקלט אחרים, אך מעבר לכך, היא חושפת אותו לידע מקצועי ומאפשרת לו להפוך ל"מומחה ידע" ולהעביר ידע זה הלאה לחברי קהילתו. השליטה בכמה שפות, בהתאם לתפיסה התרבותית שביטאה דאנה, משמעה שליטה במאגר חוכמה, מפני שהיא מאפשרת גישה לאוצר ידע לשוני ותרבותי רחב והופכת את המגשר ל"חמישה אנשים או שלושה אנשים", קרי לאדם בעל כוח רב, בהתאם לעושר הלשוני שלו. לצד זה, ניכר כי קיים קשר הדוק בין ידיעת השפה העברית והסטטוס האזרחי של המגשרים כפי שהוא נתפס על ידי נציגי הממסד והמדינה ועל ידי קהילתם שלהם. בשל שליטתם בשפה, כל אחת מהקבוצות סבורה שהסטטוס האזרחי של המגשרים קבוע. התפיסה השגויה משפיעה על תפקידם כמגשרים ומייצרת משמעות אקטיבית, פוליטית וחברתית לתפקידם ולחוויותיהן האישיות.

הדינמיקה המקצועית של המגשר עם הכוחות הפועלים בתהליך הגישור – לימינליות מקצועית בגישור

מהראיונות עולה כי המגשרים מצויים בלימינליות מקצועית – בין צוות הארגון ובין מקבלי השירות. לימינליות זו מקורה בכך שהם חיים בשני עולמות – נציגי המדינה מתוקף תפקידם המקצועי ובד בבד מבקשי מקלט בסטטוס משפטי זמני. לכאורה, תפקידם כמגשרים נתפס כתפקיד "ניטרלי", כלומר ככזה שבו הם אמורים לתרגם ללא נקיטת עמדה או פעולה, אך למעשה, בהשפעת המתחים הקיימים תפקידם נצבע בגוון אקטיבי ולכן יש לו השלכות רגשיות ייחודיות על חייהם האישיים והמקצועיים.

בחלק הבא נציג את מיקומם המקצועי של המגשרים ביחס לתפיסת מקבלי השירות (מבקשי המקלט), את הארגונים והמדינה והדינמיקה בין נותני שירות ישראלים (כמו עובדים סוציאליים) למגשרים ואת המתח המקצועי (כמגשרים) שנוצר בגלל זהותם המשותפת כמבקשי מקלט מאותה ארץ שחוו חוויות משותפות. לאחר מכן נציג את האופנים שבהם המגשרים פועלים מול מתחים אלו.

א. תפקידו של המגשר בין צוות הארגון למבקשי המקלט – "כולם נראים לכולם אותו דבר"

מהראיונות עולה כי עבור מרבית מבקשי המקלט ארגוני המגזר השלישי והמדינה נתפסים כמקשה אחת. תפיסה זו משפיעה על תפקידם המקצועי משום שהמגשרים ניצבים לא אחת בתווך ומשמשים כר לפריקת התסכולים של מבקשי המקלט:

לפעמים זה... בעיה. כמו אנשים נהיים כועסים, הם מתחילים להעליב אותה, את העובדת הסוציאלית. למשל אם היא אמרה שאנחנו לא יכולים להעביר את זה או שאנחנו לא יכולים לתת דברים כאלה והם הופכים לאגרסיביים. אז זה קשה עבורי גם משום שאני מכירה את הקהילה שלי, הם לא מבינים לגבי מה זה ארגון לא ממשלתי. אנחנו מנסים להסביר להם אבל הם... עדיין הם לא מבינים. הם חושבים שזה [הארגון] הממשלה (אסתר).

תפיסה זו לצד קשיי היום-יום, חוסר ההכרה של המדינה בהם ומגבלות הסיוע של הארגונים מאתגרים את תפקיד המגשר ומפגישים אותו עם מתחים קשים מצד מבקשי המקלט מקבלי השירות הן בתרגום הדברים והן במשמעותם ובדינמיקה הנוצרת. אמנה מתארת את הקושי של הימצאות בתווך ואת תחושת האחריות שיש לה כלפי שני הצדדים. לדבריה, מצב זה הופך את תפקיד המגשר למורכב עוד יותר:

אני הראשונה ששומעת את מה שנאמר, כאילו הם מדברים וכל הכעס, כל הזלזול וזה הם מוציאים, ואני שומעת אותו, וזה תלוי בי איך אני מוציאה לעובדת סוציאלית, זה קשה... אני לא יודעת כמה אנשים מעריכים מה זה להיות מגשרת, זה לא קל, זה כבד, זה קשה, זה המון אחריות.

הלנה סיפרה שכאשר מקבלי השירות פורקים את כעסם על אנשי הצוות היא מנסה להרגיע אותם ולתת להם להסביר את עצמם, גם אם אנשי הצוות דוחקים בה באותה העת להבין את הנאמר:

למה? כי אני שומעת ראשונה את השפה. אז הם אומרים תגידי לה ככה, את מבינה. את מהעדה שלי. את מבינה! תסבירי להם. הם... הם ישראלים. את צריכה להסביר להם... לפעמים הם גם מקללים. אותך? לא. את הצוות? כן. בגלל שלפעמים הם לא יכולים לעזור? כן. ואז אני אומרת "תחשוב טוב טוב ותגידי לי". אבל את יודעת כל המילים האלו, הישראלים [הכוונה לעובדים] אומרים לי 'מה הוא אמר? מה הוא אמר?'... אני אומרת לה 'תחכי'. אני רוצה לדבר איתו. אם באמת הוא התכוון לזה או לא התכוון לזה... אני לא רוצה שתם לתרגם. אבל אין להם סבלנות. אין להם [לאנשי הצוות].

בשל המצב המורכב, חלק מהמגשרים בוחרים לא לתרגם לצוות הארגון את מלוא הדברים שמקבלי השירות מטיחים בפניהם, גם אם התסכול מופנה כלפיהם כפי שמתאר יוסף:

יש דברים גם שאנחנו לא מתרגמים למטפלים, אם זה לקלל אותו לכעס או אם הוא מקלל אותי, אז, אתה, אתה מעדיף לספוג את זה לבד ולא להעביר את זה הלאה. בסופו של דבר הם (מבקשי המקלט) כמוך (המגשר) והעובדים הסוציאליים ממשיכים לעבוד איתי גם אחרי שהם הולכים.

ב. המגשר מול מבקשי המקלט: המבחן המתמיד – בין "אח שותף" ומומחה יודע כול ל"בוגד" המייצג את מדינת ישראל

נוסף על התפיסה השגויה בנוגע למעמד המשפטי, המגשרים נתפסים לא אחת בעיני מבקשי המקלט כמשויכים למדינה וכאנשי מקצוע/מתורגמנים המונעים ממניעים אישיים. התחושה של מרבית המגשרים היא שמקבלי השירות (מבקשי המקלט) מעמידים אותם במבחן מתמיד. מבחינתם, המגשר יכול, וחייב, לפתור את בעיותיהם, והציפיות ממנו גבוהות יותר מאשר מאנשי הצוות הישראלים. לכן כאשר הם אינם מצליחים לסייע להם, מבקשי המקלט סבורים שהמגשר פועל ממניע אישי, דואג למעמדו האזרחי או לפרנסתו בלבד ואינו רוצה לעזור להם. טדי תיאר זאת כסיר לחץ:

יש אנשים שמכירים אותנו ספציפית, שאנחנו חיים איתם יום-יום... הם יודעים את הבעיות שלנו ומי אנחנו... תראי, אנחנו מסתכלים לשני צדדים. קודם כול לצד של הבן אדם, שאתה מכיר אותו. ואז לצד השני, לצד הפרנסה ואז אנחנו נמצאים בסיר לחץ... כמה שאפשר אנחנו מסתדרים, כן? אבל שאני רואה בן אדם חולה פה או בן אדם שממש זקוק לעזרה, והוא פונה ואתה מנסה בכל הכוח, ואז אומר לך: נו, מה אתם [מגשרים בין-תרבותיים] לא עוזרים לנו שאתם יושבים פה וזה... אז יש לך הרגשה פה שאתה מתפוצץ. יש אנשים שאומרים: אתם לא עוזרים לנו, אתם רק בשביל הפרנסה שלכם ולא דואגים לנו. ויש אנשים שהם אומרים לנו: טוב שאתם פה, אם לא הייתם פה בכלל אנחנו לא היינו קיימים [...] מגשרים שעובדים בארגונים זה מאוד קשה להם, מפלילים אותך וכל הזמן אומרים שאתה גם מוכר אותנו איתם ביחד עם הישראלים, שאתה כאילו לא עוזר לנו ביחד, יש המון סיפורים על כל אחד מהמגשרים.

סם מחזק את הטענה שהמגשרים נתפסים כבוגדים ומלשינים או כמשתפי פעולה עם הממסד על מנת להפעיל לחץ על מבקשי המקלט:

פה אנחנו מוצאים את עצמנו בקונפליקט... חלק מהקהילה, אפילו חלק גדול אפשר להגיד, מחשיבים אותנו כבוגדים. משתפים פעולה עם יש... עם אנשים זרים, כדי לענות אותם או להפעיל עליהם לחץ... בן אדם שבא ואתה פותר לו, פותר לו את הבעיה, הוא יעריך אותך, יעריך אותך עד הסוף. אבל בן אדם שבא, למשל, שאי אפשר לעשות פה שום דבר, ואם אני אומר לו שאי אפשר לעשות... אז נוצר, אפילו עד הרמת יד וכאלה, כאילו קללות, איומים, אתם מלשינים, אתם זה, אתם זה, כאילו אתם בוגדים.

המגשרים מתמודדים באופן מתמיד עם מתח הנובע מזהותם המשותפת כמבקשי מקלט, מהחיים המשותפים שהם חולקים עם חברי קהילתם מחוץ למסגרת העבודה ומהציפייה למחויבות מצידם, אל מול התפיסה המדומינת שלפיה הם בעלי סטטוס אזרחי קבוע. מיקומם המורכב משקף את המתחים הפוליטיים, התרבותיים והחברתיים שסובבים אותם ומדגיש שגישור אינו יכול להיות ניטרלי.

הגישור מייצר מעמד ייחודי ואקטיביות המאפשרים לערער על הסטטוס הלימינלי

המתח הייחודי הנוצר בשל הפער בין מעמדם האזרחי לתפקידים המקצועי של המגשרים מייצר מעמד ייחודי ואקטיביות בתוך הארגון ומחוצה לו המאפשרים להם לערער על הסטטוס הלימינלי שלהם כמבקשי מקלט. דוגמה לכך אפשר למצוא בכך שאמנה יצרה פרויקט בנושא מיניות, ומיכאל הצליח להגיע למפגשים בכנסת בשל תפקידו המקצועי.

מגשרים אחדים סיפרו על מקרים שבהם התקשו לתרגם את דבריהם של מקבלי השירות או סירבו לתרגמם, משום שהיו אלו דברים שנגעו בנושאים שהם טאבו בתרבות האריתראית, למשל תיאורים שקשורים לאונס גברים. כלומר הקרבה האתנית והתרבותית ביניהם הפריעה להם לשמור על ניטרליות התפקיד, עד כדי אי-מילוי מחויבותם המקצועית. במצב זה הם נמצאים בקונפליקט בין מחויבותם המקצועית לתרגם ובין נאמנותם לתרבות, כפי שתוארה זאת הלנה:

וואי. קשיים שאני... שגבר שאומר לך "אני נאנסתי" אז זה קשיים שלא בא לי לתרגם. אני אומרת זה קשה לי לתרגם. אז מה את עושה? אני אומרת להם... אם יוסף נמצא אני אומרת "יוסף בוא תיכנס, בוא תתרגם אני לא יכולה לתרגם". קשה לי לשמוע.

גם נושא המיניות בתרבות האריתראית הוא טאבו. אמנה סיפרה כי נרתעה כאשר נתבקשה לתווך בין מדריכה מארגון קידום מיניות לקבוצת הדרכה בנושא תכנון משפחה שעבדה עימה באחד הארגונים:

על מיניות זה תמיד היה לי קשה לדבר ואיך להסביר זה, לא בגלל המילים, כאילו התביישתי להוציא את המילים אפילו, ומישהי הגיעה מדלת פתוחה, רוצה להעביר את הקבוצה בתשלום זה, המנהלת אמרה לי "אמנה את חייבת להיות איתה". אז אמרתי לה "לא, זה כבד מדי. אני יכולה לעשות מה שבא לך אבל על זה המילים אני לא יכולה. אם אני מתביישת עם המילים מה הקבוצה תרגיש?". אז היא אמרה לי "לא, את חייבת..."

לבסוף אמנה מצאה פתרון. היא החלה לתרגם עלוני מידע בנושא הדרכה מינית, למדה את הנושא לבדה וביצעה הנגשה והתאמה תרבותית. המאמץ נשא פרי: לא זו בלבד שהקבוצה זכתה להצלחה בארגון, אלא שאמנה אף אמורה להעביר בעצמה את המפגשים בשנה הבאה. תפקידה של אמנה התרחב והיא הפכה לעובדת קהילתית.

זה היה ממש מדהים, והיו לי רעיונות, אני מביאה דברים מאריתריאה, מההורים שלי, מהמשפחה. עשינו קבוצה מדהימה, כאילו... תכננו לחודש וסיימנו בארבעה חודשים. והמנהלת שלי ומישהי מדלת פתוחה חשבו כאילו אני חייבת ללמוד, אני צריכה לעשות הקבוצות האלה, ולמדתי שנה, סיימתי מבחן ואני אמשיך שנה שנייה באוקטובר.

לצד זאת מיכאל שפעל שנים רבות כמגשר למד את הפוליטיקה הישראלית, השתתף בישיבות של הארגונים השונים והפך לאקטיביסט משמעותי שפעל גם במסדרונות הכנסת: "זה נכון שאני מבקש מקלט אבל הבנתי שאני חייב להילחם, שתרגמתי למדתי הרבה ובסוף הייתי לא פעם בכנסת בכל מיני ישיבות שדיברו עלינו על מבקשי המקלט" (מיכאל).

דפוסי הפעולה הללו מראים כי למרות המורכבויות והאתגרים המלווים את תפקיד המגשרים, תפקידם וכן היבטים אישיותיים מאפשרים להם להתמודד ולערער על הלימינליות החוקית שלהם. לתפקיד המגשר יש גם השלכות רגשיות ניכרות היוצאות מגבולות העבודה הפורמלית והנחוצות מאוד במציאות של פליטות כפי שנראה בחלק הבא.

השלכות רגשיות של תפקיד הגישור על המגשרים

תפקיד הגישור גורר השלכות רגשיות המפליגות אל מעבר לעבודה עצמה. המגשרים נחשפים בעבודתם לעדויות ולחוות טראומטיות של מקבלי השירות. כל המגשרים התייחסו להשפעות הרגשיות של הגישור וציינו כי התכנים שהם נחשפים אליהם ממשיכים להשפיע עליהם גם בחייהם האישיים.

זה מאוד קשה לי לשמוע כל יום, אתה חווה את זה, אתה לוקח את זה.... לפעמים יש לי יום קשה, יום של עצוב, בכי... כשהם בוכים בא לך לבכות איתם [...] כשאני מספרת לך כל הבעיות שלי, ושאני אומרת עוד בעיה, עוד בעיה, עוד בעיה ושאני לא פותרת לך את כל הבעיות זה קצת כואב [...] זה כואב לי לפעמים לא בא לי לתרגם כי אם אני לא עוזרת, אז מה זה שווה לי לתרגם? זה כואב (ניגיסטי).

חלק מהמגשרים העידו כי הסיפורים שהם שומעים אינם נותנים להם מנוח. הלנה סיפרה על מטופלת שורדת סחר ועבדות שנאלצה לעבוד בזנות כדי להשיב את החובות הכספיים של דמי הכופר ששילמו עבורה אנשים מהקהילה. הדבר השפיע על הלנה עד כדי כך שחלמה כי המטופלת היא בתה. למחרת הודיעה שהיא חולה ולא תוכל להגיע לעבודה. אמנה סיפרה שכאשר היא חושבת על העבודה אין לה רגע שקט:

אני משווה את עצמי אליהם [...] אני מחליפה את עצמי איתם. אני לוקחת את הבעיות שלהם איתי ואני אומרת אם זה היה איתי מה אני הייתי יכולה לעשות או למה זה לא קרה לי וקרה להם?

גם יסחק תיאר בקצרה את ההשלכות הרגשיות של הגישור:

כשאתה שומע דברים עצובים גם אתה לוקח מזה משהו... אתה לוקח איתך משהו אפילו שאתה מגשר אתה לוקח משהו לבית. אתה חווה את זה... בהתחלה היה קשה לשמוע דברים קשים, היו מצבים שאני הייתי בבית הולך בוכה אשכרה בוכה עם הכאב שלו, מה שהוא סיפר לי.

גבריאל ודסה ציינו שהסיפורים של מבקשי המקלט מעוררים אצלם מחדש את החוויות הטראומטיות שלהם. גבריאל היה במחנות העינויים בסיני והתקשה לספר על חוויותיו האישיות:

לפעמים אפילו אני לא יכול להמשיך לתרגם בגלל סיפורים ממש קשים, גם בגלל שקשה לשמוע וגם בגלל שלפעמים זה מחזיר אותי לסיני. גם הרופאים לא תמיד יכולים להמשיך בטיפול כי גם להם קשה לשמוע את הסיפורים של המטופלים. יש פעמים גם הרופאים אפילו היו בוכים (גבריאל).

דסה שהה שלושה ימים בסיני ועוד לפי כן הוחזק בכלא בלוב. גם הוא תיאר את הקושי שהוא חווה בשמיעת הסיפורים של מקבלי השירות וסיפר כי בתחילת דרכו נהג לעזוב את החדר בתירוץ שהוא הולך להביא כוס מים או יוצא לשירותים: "אתה שומע דברים מאוד נוראיים, והם מתחילים לבכות, להיות מאוד אמוציונליים, אז הכול חוזר אלייך".

טראומטיזציה משנית ועקיפה היא תופעה נפוצה בקרב אנשי מקצוע בתחום בריאות הנפש. הציפייה מהמגשרים להיות מקצועיים וחזקים ולא להביע גילויי חולשה בזמן התרגום רק מעצימה את הקושי. למרות זאת, במקרים רבים הם משתמשים בסיפורם האישי כדי לחזק את המטופלים ולהרגיע אותם:

זה עוזר להם אני חושב, נותן להם מוטיבציה. אני אומר להם להמשיך להילחם ושהם חייבים לשכוח דברים ולחיות ולשכוח מהעבר כי אי אפשר להמשיך ככה... וזה עוזר להם, זה עוזר להם שהמגשר שלהם הוא עבר והוא יודע מה הוא מרגיש מאשר מישהו שלא יכול להבין, שלא יודע איך הגוף מרגיש... לפעמים קשה לתרגם שממש קשה, אני לוקח את זה בראש, לוקח הביתה, זה גורם לי ליפול (גבריאלי).

עם זאת, שיתוף-יתר עלול לפגוע במקבלי השירות, ולכן המגשרים שומרים על מידת הרגישות הנדרשת ומשתדלים לא להשתמש בסיפורם האישי מעבר לצורך:

אם נניח אני מדבר על הילדה שלי עשתה ככה למטפלת, אז, ולאשה שיושבת שם, הילדים שלה הם באריתריאה, זה, זה כביכול מעורר לה איזה שהוא משהו, הרגשה לא טובה, וזה לא צריך להיות, כאילו הדברים האישיים שלי משאיר אותם בחוץ, נכנס לחדר אני, האותו מטופל שיושב מולי, אני הבן אדם הזה לגמרי. כאילו אני פיזית לא, אבל נפשית אני צריך לחבר את עצמי אליו (סם).

חלק מהמגשרים סיפרו כי הטיפול האינטנסיבי שהם מעניקים למקבלי השירות ותוצאותיו החיוביות מסייעים גם להם:

כל טיפול שאני עושה זה, אני גם מטפל בעצמי... התסמינים של המטופלים, רוב המטופלים הם, גם חוויות שהם עברו גם חוויות שאני עברתי וגם התסמינים הם אותם תסמינים. אמנם אני מצליח להתגבר, אבל אני כמו כולם, החוסר ודאות, הדברים שעברנו בדרך, הגעגועים להורים, הגעגועים לילדים אם יש להם, וכאלו... להיות זה, להיות רחוק מהמקום, מבית שלך, זה לא קל. זה דברים שגם הופכים את המצב של רוב המטופלים שלנו שם לגרוע, אז אני כאילו, המטופל שנכנס עכשיו, אחריו יש מטופל אחר. עכשיו, אני יכול להיכנס לדיכאון ממש חזק עם המטופל הראשון, ואז שהמטופל השני יגיע, יכול להיות שהוא ירפא אותי, כי לפעמים שגם, שאתה רואה מטופלים שמשתנים, שמגיעים ממש ממש מהרחוב, הם משתנים, אפילו אחרי אשפוז מגיעים אנשים, ואתה רואה אותם מעצבים את החיים שלהם, עומדים על הרגליים וזה, זה משהו שהוא משמח ונותן איזה שהוא סיפוק (סם).

כל המגשרים טענו כי בחלוף הזמן ובזכות הכשרות מקצועיות והדרכה פסיכולוגית שהם מקבלים בארגונים הם מצליחים להתמודד טוב יותר עם העדויות הקשות. פעילויות אחרות המסייעות להם הן בילוי עם חברים, האזנה למוזיקה וצפייה בטלוויזיה, שיחות עם מגשרים נוספים וביקור בכנסייה.

נחיצותו של תפקיד הגישור במציאות של פליטות

המגשרים העידו כי הם עוסקים בפעילות הגישור גם מחוץ לשעות העבודה הפורמליות. לדוגמה, הם מתלווים לאנשי צוות הארגון בביקורי בית, נוסעים לוועדות ומסייעים בתרגום. הם גם מגיעים עם מבקשי המקלט לבתי חולים, למרפאות ולמוסדות חינוך, ומסייעים להם בתרגום פרטני, בתיווך

בירוקרטי ולשוני ובהתמצאות במרחב הציבורי. בכך הם למעשה ממלאים את תפקידם של הרשויות המוניציפליות, הארגונים והמוסדות הציבוריים.

אמנה ואסמרת המתגוררות בדרום תל אביב ליד שכונה שיש בה ריכוז גבוה של מבקשי מקלט, סיפרו על פניות המגיעות אליהן גם שלא במסגרת עבודתן:

אני גרה גם, לא רחוק, אני גרה ליד סלמה. אני מסתובבת, קורה לי עם הילדים שלי בגינה וזה, הם שואלים אותי על העבודה, תופסים אותי בגן, במועדונית, וזה לא כולל בשעות עבודה... אני עובדת גם בחוץ [צוחקת] (אמנה).

בשבת כשאני הולכת לכנסייה לפעמים זה קשה. עוצרים אותי ושואלים אותי דברים ואני רוצה להיות עם הילדים והבעל שלי. לפעמים אני לא הולכת כדי שיהיה קצת שקט, אבל תמיד אני יודעת שזה חשוב שאני עוזרת לאנשים (רות).

גבריאל סיפר כי מספר הטלפון שלו מוכר בקהילה, וכך אנשים הזקוקים לתרגום טלפוני מתקשרים אליו:

בעבודה השנייה שלי [משרה שאינה נוגעת לתרגום] יש פעמים שאני מוצא את עצמי במחסן בערך 25 דקות מתרגם למישהו שנמצא בבית חולים. יש דברים קטנים שאנשים שואלים אותי [...] מתקשרים בשעות לא שגרתיות... לא חמש בבוקר אבל תשע בערב... לפעמים יש ימים שבכלל לא מתקשרים וכאלו שמתקשרים בערך 8-10 שיחות.

גם טדי מעיד על החשיבות הקריטית של הגישור הבלתי פורמלי ועל פניות רבות שהוא מקבל:

עכשיו אם אני אראה לך מסנ'ר את תראי פה מלא זה. שולחים לי הודעות כל הזמן למשל, במשרד הפנים מה אמרו לי? תקרא, תגיד לי, תתרגם לי. בחדר כושר נכנסים מחתימים אותם, מה זה? תגיד לי. מלא!! שולחים לטלפונים בעיקר פייסבוק. לכל אחד יש לו את הטלפון שלי, הפייסבוק. ואז כאילו כל הזמן שולחים לי, גם טדי, תתרגם לנו, תתרגם זה, תתרגם זה, הכול! חוץ מזה שאני מתרגם בשביל הקהילה גם כל מה שנאמר בטלוויזיה או בעיתון או משהו כזה הקהילה, ואז הם רואים ואז הם אומרים: תעזור לנו גם בזה. אז כמה שאני יכול, תראי, אני לא יכול לעזור לכולם, אבל כל מי שאני יכול לעזור לו, אני עוזר.

כל המגשרים סיפרו שהם ממלאים תפקיד שהוא רחב יותר מהגדרותיו הפורמליות של גישור. במציאות של פליטות הגישור הופך להיות בעיקר גישור לא פורמלי, והוא לובש פרקטיקות מגוונות כגון תרגום שיחות ומסמכים, מילוי טפסים ותרגום מידע אקטואלי מרחוק. הגישור הבלתי פורמלי יוצר עומס עבודה על המגשרים, לרוב על חשבון זמנם הפרטי וללא כל תשלום. משום כך נפגעים גם חייהם האישיים, והם ניצבים בדילמה בנוגע לתיעדוף הצרכים – שלהם או של הזקוקים לשירותיהם. עם זאת, רובם חשים כי אין הם יכולים להתעלם מהפניות אליהם. הם פועלים מתוך תחושת שליחות ומהכרה בתפקיד החשוב שהם ממלאים.

ערעור על הלימינליות החוקית – פעילות מחוץ לארגון

מרבית המגשרים השתמשו במונחים של העצמה, סיפוק ושליחות כדי לתאר את עבודתם הפורמלית והבלתי פורמלית. נוסף על כך, תפקידם כמגשרים מאפשר להם להקים יוזמות עצמאיות במרחבים שונים: פנים-קהילתיות, בארגונים ובנוגע למדיניות בעיקר ביחס למבקשי מקלט. בקהילה המגשרים מעבירים ידע ומידע בתיגריניה לכלל הקהילה דרך רשתות חברתיות כגון פייסבוק ווטסאפ וביוזמות אקטיביות כגון פגישות עם חברי כנסת והפגנות. כך למשל סם פתח דף פייסבוק ייעודי, שבו הוא מפרסם בתיגריניה ידע מקצועי רב בנושא של מיצוי זכויות רפואיות, משפטיות ובירוקרטיות. הוא פתח את העמוד לאחר שהבין כי לא כל חברי הקהילה בקיאים בזכויותיהם ובחובותיהם התעסוקתיות. בזכות שליטתו בעברית הוא דולה מידע גם מאתרים של מיצוי זכויות ומפרסם אותו באתר:

" עם הזמן בעבודה שלי, שבה אני עובד לפעמים בבית הדין לעבודה, גיליתי שהקהילה לא מבינה... מהי הזכות ומהי החובה של המעסיק וגם של העובד... עכשיו, פתחתי עמוד פייסבוק... אני מקדיש את עצמי, מנסה לשפר את הידע של הקהילה... אני [מבקר] באתרים, כמו כל זכות וכאלה. אני קורא דברים ומנסה להשתמש בהם, לתרגם ולכתוב בפייסבוק, כך שזה... עוזר לאנשים".

מגשרים רבים סיפרו על ההשפעה שהייתה להיותם מגשרים בפעילויות כמו הפגנות או בהשתתפות פעילה בישיבות בכנסת:

אני הייתי הרבה, עשיתי הרבה דברים לקהילה. ארגנתי חלק מהפגנות גדולות, דיברתי על הבמה, ודיברתי בכנסת. כולם הכירו אותי בקהילה בגלל הארגון שעבדתי בו (סולומון).

מהראיונות עולה כי הפעילות של המגשרים יוצרת אקטיביות במרחבי פעולה מגוונים בתוך הקהילה ומחוצה לה. לתפיסתם, הפעילות שלהם היא אמנם "רק" מקצועית, אך הרלוונטיות שלהם באה לידי ביטוי בכל הרבדים: ברובד האישי, ברובד של מקבלי השירות, ברובד של הארגונים וביכולתם להשפיע על מדיניות. למרות הלימינליות הכפולה שהם שרויים בה והתפיסה השגויה בנוגע לסטטוס שלהם, הם מצליחים להשפיע, לערער על הלימינליות והסטטוס ולייצר יציבות ומשמעות בעולם כאוטי. הגישור הפורמלי חוצה את גבולות התפקיד, מלווה אותם בחיי היום-יום ומאפשר להם להתמודד עם הסטטוס הלימינלי. ידיעת השפה של מבקשי המקלט לצד חוויות משותפות של מסע הפליטות הן מפתח לתפקידם אשר מנסה להתמודד ולהשפיע על הסטטוס האזרחי שלהם ושל קהילתם.

עם זאת, מהעדויות של המגשרים עולה כי הם נמצאים במציאות של לימינליות כפולה, ונתונים ללחצים ולדרישות מצד הארגונים, ולא פחות מכך – מצד מבקשי המקלט. הלימינליות שלהם באה לידי ביטוי גם ברמה האישית, שכן פעולת הגישור שלהם מבוססת לא רק על היבט שפתי ותרבותי, אלא גם על החוויות המשותפות של מסע הפליטות.

דיון

בספרות המחקר המונח "גישור בין-תרבותי" הוא מטפורה למעבר בין תרבויות, והוא ממחיש את התנועה הלך ושוב בין שני צדדים (שמר, 2016). במציאות של מבקשי מקלט, גישור בין-תרבותי נוצר תוך כדי תנועה, מתוך פריזמה של חוויית פליטות, הדרה וזמניות במקום השהייה. מגשרים בין-תרבותיים בעלי זהות אתנית-תרבותית זהה או קרובה לזו של מקבלי השירות יוצרים חיבור חשוב ביניהם ובין נותני השירות, שכן מלבד הפער השפתי, קיימת קשת רחבה של פערים תרבותיים וחוויות טראומטיות של פליטות. העסקתם של מגשרים בין-תרבותיים תורמת לצמצום הפער בין שני הצדדים, משפרת את הגישה לשירותים קהילתיים ותורמת לאיכות הטיפול ולצירוף האמון בין הצדדים. הגישור והתיווך הלשוני והתרבותי מייחדים את תפקידם של המגשרים בהשוואה למתורגמנים המספקים תיווך לשוני גרידא.

ממצאי המחקר מעידים כי המגשרים הבין-תרבותיים מתמודדים עם לימינליות כפולה: אישית ומקצועית. מבחינה אישית הם חלק מקהילת מבקשי המקלט הנמצאים בסטטוס זמני, ומבחינה מקצועית הם חלק אינטגרלי מנותני השירות בארגוני הסיוע למבקשי המקלט, וככאלה נתפסים בעיני מבקשי המקלט כנציגי הממסד. לעומת מרבית מבקשי המקלט, המגשרים הצליחו לרכוש את השפה העברית, והדבר מעניק להם שליטה וביטחון בחייהם האישיים ומסייע להם להתמודד עם הבירוקרטיה. השליטה בשפה גם מאפשרת להם לערער על הפסיביות כלפי הסטטוס האזרחי שלהם, על המדיניות ועל תפיסות חברתיות ולנקוט צעדים לטובתם ולטובת החברה שלהם.

ספרות המחקר מגלה עניין רב ברכישת שפה בקרב מהגרים ובמוטיבציה לרכישת שפה זרה (שוסטר, 1959; 2009; Gardner & Lambert, 1994, 1998). מאמר זה מחדד את התפיסה הרואה בשפה כלי לתחושת שייכות ומשאב לערעור קטגוריות אזרחיות. אף שהמגשרים נמצאים בסטטוס חוקי לימינלי, השפה יצרה עבורם תחושת שייכות מדומיינת, והמוטיבציה שלהם לרכוש את השפה באופן אוטודידקטי, בעיקר בזכות היכולת לערער על הלימינליות ולהיות בעלי השפעה חברתית, תרמה מאוד ללמידת השפה.

במציאות שבה סובייקטים לימינליים מצויים בשוליות ובנחיתות חברתית ונגישותם לזכויות מצומצמת, המרואיינים קושרים בין שליטה בשפה העברית למיצוי זכויות. לדעתם, מי שאינו בקי בשפה המקומית פגיע יותר מאחרים ומועד לניצול. הם סבורים שבזכות ידיעת השפה הם הצליחו לרכוש ידע בעולמות תוכן שונים בארגונים שהם פועלים בהם, והדבר מאפשר להם לפעול למיצוי זכויותיהם וזכויות הפונים לעזרתם ומבקשים ייעוץ. למעשה, המגשר הופך ל"מומחה ידע", ואת הידע הזה הוא מעביר הלאה לחברי קהילתו. בדרך זו ניתן לזהות את הזיקה בין שיח (שפה), ידע וכוח, שאותה חידד פוקו כשטען כי כוח וידע קשורים זה בזה הדוקות. כלומר, בתהליך מעגלי, גישה לידע של השפה והשיח מייצרת כוח ואילו הכוח בתורו מייצר ידע. כך שלמעשה חוסר נגישות לשפה ולשיח מדייר אוכלוסיות רבות ממעגל קבלת ההחלטות (זהר, 2013; Foucault, 1979). בהתאם לתפיסה התרבותית של המגשרים, שליטה בשפה משמעה שליטה במאגר חוכמה, מפני שהיא מקנה גישה לאוצר ידע לשוני ותרבותי רחב והופכת את המגשר לאדם בעל כוח רב.

כאמור, השליטה בשפות נוספות מהווה למגשרים אמצעי לניוד חברתי ולטשטוש גבולות וזהויות חברתיות. היא גם יוצרת היררכיה חברתית בין המגשרים למקבלי השירות – מבחינת מקבלי השירות המגשרים צלחו את "המעבר" והפכו לאזרחים, והם רואים בעבודתם בארגונים אמצעי לשינוי הסטטוס האזרחי והמקצועי ולצבירת הון תרבותי וחברתי. משום כך נוצר החשש שחלק ממקבלי השירות יחשבו שהמגשרים פועלים ממניעים אישיים ויראו בהם חלק מהארגונים

המשרתים את מדיניות הממשלה, ובכלל זה הם עשויים להיתפס כמלשינים ובוגדים בקרב חברי קהילתם. בישראל העסקתם של מגשרים במוסדות ממשלתיים ציבוריים מדגישה את הלימינליות ביתר שאת: מחד גיסא הם חסרי מעמד, ומאידך גיסא הם חלק מהממסד.

מהראיונות עולה כי המגשרים נמצאים במרחב לימינלי גם מבחינת הסטטוס התעסוקתי שלהם. הם עובדים זמניים במרחב של יחסי כוח בין נותני שירות אזרחים, למקבלי שירות שהם זרים וחסרי מעמד. לא אחת מבקשי המקלט רואים במגשר "כול יכול", מי שיכול וחייב לפתור את בעיותיהם, והציפיות ממנו גבוהות יותר מאשר מאנשי הצוות האחרים בארגון. על כן הם נקלעים לעיתים לסיטואציות שבהן עליהם להכריע בין ביצוע תפקידם המקצועי באופן חסר פניות ובין סיוע למקבלי השירות המצפים מהם לחרוג מתפקידם המקצועי והניטרלי בשל זהותם האתנית-התרבותית הזרה. סיטואציות אלו מעמידות למעשה את המגשר במבחן מתמיד של מקבלי השירות – אם הוא מצליח לעזור להם, הוא אחד משלהם, ואם לא, הוא הופך לחלק מזרועות החברה המארכת. בשל כך המגשר עשוי להיתפס כלא טוב דיו (שמר, 2016), והוא עלול לספוג חצי האשמה וכעס (זרה, 2011; Williams, 2005).

מניתוח הראיונות עולה כי במציאות של פליטות ולימינליות המגשרים ממלאים תפקיד כפול שכן נוסף על הגישור הפורמלי הם עוסקים בגישור בלתי פורמלי. הגישור הפורמלי מתייחס למסגרת שבה מתורגמים ומגשרים מועסקים דרך ארגוני מגזר שלישי, מוסדות ממשלתיים וחברות תרגום פרטיות. המגשרים מועסקים בשכר, על פי קריטריונים מסוימים שקבעו מעסיקיהם, והגדרת תפקידם משתנה בכל ארגון. כמחצית מהמראיינים לא עברו הכשרה מקצועית לפני כניסתם לארגון, אלא הסתמכו על הידע שצברו מהעיסוק במתורגמנות בלתי פורמלית בקהילה וצברו את ניסיונם המקצועי בעבודה יום-יומית ואינטנסיבית. המגשרים והמתורגמים עובדים גם באופן בלתי פורמלי, בהתנדבות. הם דמויות מוכרות בתוך המובלעות הקהילתיות, מספר הטלפון שלהם ידוע בקהילה, והם מסייעים בכל הנוגע למיצוי זכויות, מציעים עזרה במילוי טפסים ומספקים פתרונות אד-הוק בזמן הפסקות ביום העבודה או לאחר שעות העבודה. הגורם המרכזי המניע אותם הוא תחושת אחריות קהילתית, שותפות גורל ושליחות, והתגמול המרכזי הוא תחושות הסיפוק, ההעצמה, וכן ההערכה והכבוד שהם זוכים להן מצד חברי הקהילה. ממצאי המחקר מצביעים על כך ששני מודלים אלו – של גישור פורמלי וגישור בלתי פורמלי – מתקיימים במרחב הלימינלי של מבקשי המקלט, וכי קיימת מזילות בין שני מודלים אלו. במציאות של הדרה לא כל צורכי היום-יום נענים בצורה פורמלית בארגוני הסיוע, לא כל שכן במוסדות ממשלתיים, ותחושת המחויבות והאחריות הקהילתית של המגשרים כלפי קהילתם מובילה אותם לתמוך באנשים מעבר לנדרש במסגרת תפקידם המקצועי.

ממצאי המחקר מלמדים כי המגשר אינו רק צינור להעברת מידע, אלא כי תפקידו מתעצב לצורות ולפרקטיקות של מדריך, "מיעץ ומפיח תקווה", "מגשר בירוקרטי", "מתווך טכנולוגיה" ו"פעיל חברתי ופוליטי". ואכן, במציאות הפוליטית והחברתית של מבקשי המקלט, המגשר הוא האזן הקשבת לבעיותיהם והפה שלהם מול הממסד. רבים מהם הם מובילים חברתיים, בזכות השילוב בין השפה, חוויית הפליטות והסטטוס שלהם.

המגשרים מתמודדים עם נדבך נוסף של לימינליות ופרדוקס – בין היותם מטפלים ובין היותם מטופלים. הם מטפלים שצברו ניסיון מקצועי לצד נציגי הארגון, אלא שהחשיפה האינטנסיבית שלהם לקשיים של אוכלוסיית מבקשי המקלט עלולה להחריף תסמינים פוסט-טראומטיים שלהם

עצמם. אין פלא אם כך שבספרות המחקר ובקרב אנשי בריאות הנפש מתנהל ויכוח אתי באשר להתאמה של פליטים ומבקשי מקלט לעבוד בתור מגשרים, שעיקרו הסיכון הפוטנציאלי להתפרצות הטראומה אצל המגשרים (Miller et al., 2005).

עם זאת, במחקרים שניתחו את העסקתם של מגשרים שחוו טראומה עם פליטים ומבקשי מקלט נמצא כי היתרונות בהעסקתם עולים על החסרונות (Miller et al., 2005). לדעת החוקרים, העובדה שהם חוו חוויות טראומטיות דומות ושהם חולקים את אותו מעמד משפטי, מקילה את יצירת האמון בינם ובין מקבלי השירות. כמו כן, השתלבותם בארגונים מפיחה תקווה להצלחה למרות הקשיים.

עבודתם של המגשרים היא רגשית ואינטנסיבית, ויש לה השלכות גם על חייהם האישיים והמקצועיים. משום כך הם פיתחו מגוון אסטרטגיות לשימור עצמי, כגון שיחה עם חברים, ליווי פסיכולוגי, הדחקה וביקור בכנסייה. אסטרטגיה נוספת היא אינטראקציה עם מגשרים אחרים בעבודה ושיתוף באתגרים שהם מתמודדים עימם.

חוקרים בתחום טוענים כי מבנה האישיות של המגשר וההכשרות המקצועיות שהוא עובר תורמים לצמיחה חיובית בפן המקצועי והאישי. גם החשיפה לטיפול האינטנסיבי של מקבלי השירות וההתקדמות החיובית שלהם תורמת בעקיפין משום שהיא מעניקה סיפוק ומשמעות אישית ומקצועית (Splevins et al., 2010). ממצא זה עלה גם במחקר הנוכחי – עבודתם של המגשרים תרמה לדימוי העצמי שלהם, להעצמה מקצועית וליכולת ההשפעה שלהם בארגון, והיא ממשיכה לתרום לשינוי בחייהם של מקבלי השירות אשר נסמכים עליהם ומממשים בעזרתם את זכויותיהם.

השליטה בשפה העברית מאפשרת למגשרים לייצג לא רק את העצמי, אלא גם את הקולקטיבי והקהילתי במרחב הלימינליות החוקית, ולדרוש הכרה בזכויותיהם במסגרת עבודתם בארגוני הסיוע. יחד הם מעורבים בקמפיינים, במחקר ובאיסוף מידע שימשם קובעי מדיניות. המגשרים הם חלק מרכזי בצוות הארגון מעצם היותם הגשר לקהילה. הם משתתפים בתהליך החברתי והם גם פעילים חברתיים ומנהיגים מקומיים בקהילה. המגשרים, בשיתוף פעולה עם פעילים חברתיים אחרים השולטים בשפה העברית, שותפים לצעדי מחאה, כמו השביתה המקיפה בינואר 2014 ובשנים 2017–2018 בתקופת הגירוש, ובעיתות חירום הם מתנדבים באופן עצמאי בסיוע למילוי בקשות מקלט (אייזנברג, 2019). צעדים אלו ואחרים ממחישים כיצד השליטה בשפה המקומית ופעילותם בשדה הפורמלי והבלתי פורמלי מאתגרות את הפסיביות שבלמינליות ואת הפוליטיקה של השייכות. במסגרת עבודתם בארגונים המגשרים עדים ליחסי הכוח ולא-השוויון המבני בין המדינה לקהילתם, ולכן מבינים את הצרכים של קבוצתם הנמצאת בשוליים. מתוקף כך הם מחזיקים באג'נדות חברתיות ופוליטיות החורגות מהגדרת תפקידם כמגשרים ניטרליים. פעילות זו גם משמשת עבורם כרטיס כניסה לתפיסה עצמית של עתיד אקטיבי.

הקרבה למוקדי הכוח בארגוני הסיוע הפיגה אצל חלק מהמגשרים את תחושת חוסר הוודאות והחשש מפני העתיד. רק שני מגשרים טענו כי איום הגירוש בשנת 2018 השפיע עליהם מאוד מבחינה רגשית ומקצועית. אחרים הביעו אמונה חזקה ביכולתם של הארגונים לעצור את הגירוש, בהסתמך על היכרותם עם פעילות הארגונים. חלק מהמגשרים נמצאים בשלבים של הגשת בקשה לוויזה לקנדה, דבר המעיד על תחושת חוסר ודאות נמוכה יותר. בהתאם לכך, ניתוח

הראיונות העלה כי לעיתים חברי הקהילה תופסים את המגשרים כחלק מהחברה הישראלית, כמתואר לעיל.

לסיכום, מחקר זה התמקד בפעילותם של מגשרים מבקשי מקלט וביקש לפתוח צוהר להתמודדותם עם מצבם הלימינלי ולחוויותיהם הסובייקטיביות במקצוע הגישור. למרות ממצאיו החשובים של המחקר, יש לזכור כי אחת המגבלות שלו הוא אוכלוסיית המדגם הקטנה – השתתפו בו 14 מרואיינים בלבד. מרואיינים פוטנציאליים אחרים סירבו להתראיין בגלל עומס בעבודה, וניכר כי חלקם (ואף הארגונים שהם מועסקים בהם) שבעו מראיונות. מגבלה נוספת היא שבמחקר לא השתתפו מגשרים הפועלים בהתנדבות ובאופן בלתי פורמלי או מגשרים המועסקים בחברות תרגום פרטיות ובחברות חיצוניות המספקות שירותי תרגום למוסדות ממשלתיים. מגבלה שלישית היא הסתמכותנו על תחושות סובייקטיביות של המגשרים בדבר שליטתם בעברית או באנגלית, אלא שבפועל ייתכן כי חלקם אינם שולטים דיים בשפות אלו.

למרות מגבלות אלו, יש למחקר חשיבות רבה. חשיבותו היא בהצבת המגשרים במוקד ובהבנה שהם משמשים אנשי מפתח מרכזיים בגשר שבין הארגונים והמדינה לאוכלוסיית מבקשי המקלט. מבחינה יישומית המחקר מבקש להדגיש את חשיבות תפקידם של המגשרים וקורא לארגונים ולמוסדות שאינם נותנים מענה דרך מגשרים להכיר בכך ולבסס את מקצוע הגישור בארגונים.

רשימת מקורות

אייזנברג, ש' (2019). הבניית שייכות כגורם היוצר מוטיבציה ללימוד שפה זרה. בתוך ג' צבר וא' שיר (עורכות), מבקשי חיים: אריתראים, סודאנים וישראלים במרחבים משותפים (עמ' 191–210). חיפה: פרדס.

ברק-ביאנקו, א' (2019). בתי אוכל של מבקשי מקלט בדרום תל אביב: יזמות אתנית בצל מעמד משפטי רעוע. בתוך ג' צבר וא' שיר (עורכות), מבקשי חיים: אריתראים, סודאנים וישראלים במרחבים משותפים (עמ' 135–166). חיפה: פרדס.

המרכז להגירה בינלאומית ולקליטה. (2015). כשירות תרבותית: יוצאי סודן ואריתריאה בישראל. המרכז להגירה בינלאומית ולקליטה (CIMI). https://4a5ab1aa-65e6-4231-856e-4bada63c8e91.filesusr.com/ugd/5d35de_7e91b9a8916b4654894a9f2480a8a590.pdf.

זרה, ר' (2013). שפה ולאומיות: הערבית בישראל. מנבר, 2. <https://www.regthink.org/journalposts/%D7%A9%D7%A4%D7%94-%D7%95%D7%9C%D7%90%D7%95%D7%9E%D7%99%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%A2%D7%A8%D7%91%D7%99%D7%AA-%D7%91%D7%99%D7%A9%D7%A8%D7%90%D7%9C-%D7%93%D7%A8-%D7%A8%D7%A0%D7%90-%D7%96%D7%94%D7%A8/>

זרה, מ' (2011). יעילותו ומורכבותו של גישור תרבותי. עט השדה, 7, 23–25.

ירון-מסגנה, ה' (2015). "הפרד ומשול" באמצעות סדר ואי-סדר: פוליטיקת המקלט בישראל – ביורוקרטיה ושיח ציבורי. בתוך ט' קריצמן-אמיר (עורכת), לוינסקי פינת אסמרה: היבטים חברתיים ומשפטיים של מדיניות המקלט בישראל (עמ' 88–108). ירושלים ובני ברק: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.

צבר, ג' ושיר, א' (2019). על דרך המבוא. בתוך ג' צבר וא' שיר (עורכות), מבקשי חיים: אריתראים, סודאנים וישראלים במרחבים משותפים (עמ' 13–26). חיפה: פרדס.

קריצמן-אמיר, ט' (2015). מבוא. בתוך ט' קריצמן-אמיר (עורכת), לוינסקי פינת אסמרה: היבטים חברתיים ומשפטיים של מדיניות המקלט בישראל (עמ' 9–40). ירושלים ובני ברק: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.

רשות האוכלוסין וההגירה (אוקטובר 2019). נתוני זרים בישראל. https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/foreign_workers_stats/he/foreign_workers_stats_q3_2019.pdf.

שוסטר, מ' (2009). הנגשת שירותי בריאות למיעוטים לשוניים: שירות המתורגמנות "קול לבריאות" כמקרה מבחן (עבודה לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה). רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן.

שמר, א' (2016). גישור בין-תרבותי: מבט ביקורתי על פיתוח תפקיד רגיש-תרבות. בתוך ב' בשיר, ג' בן-פורת ו' יונה (עורכים), מדיניות ציבורית ורב-תרבותיות (עמ' 227–264). ירושלים ובני ברק: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.

- Barak-Bianco, A. and Raijman, R. (2024). The Impact of Liminal Legal Status on Labor Market Experiences: A Comparative Study of Sudanese Asylum Seekers and Refugees in Israel. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1–22.
- Bhabha, J. (2009). Arendt's Children: Do Today's Migrant Children Have Right to Have Rights. *Human Rights Quarterly*, 31(2), 410–451.
- Brune, M., Eiroá-Orosa, F. J., Fischer-Ortman, J., Delijaj, B. and Haasen, C. (2011). Intermediated Communication by Interpreters in Psychotherapy with Traumatized Refugees. *International Journal of Culture and Mental Health*, 4(2), 144–151. <https://doi.org/10.1080/17542863.2010.537821>.
- Chiswick, B. R. and Miller, P. W. (2005). Do Enclaves Matter in Immigrant Adjustment?. *City & Community*, 4(1), 5–35. <https://doi.org/10.1111/j.1535-6841.2005.00101.x>.
- Conlon, D. (2011). A Fractured Mosaic: Encounters with the Everyday amongst Refugee and Asylum Seeker Women. *Population, Space and Place*, 17(6), 714–726. <https://doi.org/10.1002/psp.637>.
- Connell, D. (2012). Escaping Eritrea: Why They Flee and what They Face. *Middle East Report*, 264, 2–9.
- Cvajner, M. and Sciortino, G. (2010). Theorizing Irregular Migration: The Control of Spatial Mobility in Differentiated Societies. *European Journal of Social Theory*, 13(3), 389–404. <https://doi.org/10.1177/1368431010371764>.
- Doerr, N. (2010). Politicizing Precarity, Producing Visual Dialogues on Migration: Transnational Public Spaces in Social Movements. *Forum for Qualitative Social Research*, 11(2), art. 30. <http://dx.doi.org/10.17169/fqs-11.2.1485>.
- Doerr, N. (2018). *Political Translation: How Social Movement Democracies Survive*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dörnyei, Z. (1994). Motivation and Motivating in the Foreign Language Classroom. *The Modern Language Journal*, 78(3), 273–284. <https://doi.org/10.2307/330107>.
- Dörnyei, Z. (1998). Motivation in Second and Foreign Language Learning. *Language Teaching*, 31(3), 117–135. <https://doi.org/10.1017/S026144480001315X>.
- Foucault, M. (1979). *Discipline and Punishment: The Birth of the Prison* (A. Sheridan, Trans.). New York: Vintage Books.
- Gardner, R. C. and Lambert, W. (1959). Motivational Variable in Second-Language Acquisition. *Canadian Journal of Psychology*, 13(4), 266–272. <https://doi.org/10.1037/h0083787>.

- Garfinkel, H. (1956). Conditions of Successful Degradation Ceremonies. *American Journal of Sociology*, 61(5), 420–424. <https://doi.org/10.1086/221800>.
- Gez, Y. and Schuster, M. (2018). Borders and Boundaries: Eritrean Graduates Reflect on Their Medical Interpreting Training. *The European Legacy*, 23(7–8), 821–836. <https://doi.org/10.1080/10848770.2018.1492810>.
- Gold, M. (2019). Liminality and the Asylum Process in Switzerland. *Anthropology Today*, 35(3), 16–19. <https://doi.org/10.1111/1467-8322.12506>.
- Hale, S. B. (2007). *Community interpreting*. London: Palgrave Macmillan.
- Harrell-Bond, B. E. and Voutira, E. (1992). Anthropology and the Study of Refugees. *Anthropology Today*, 8(4), 6–10. [doi:10.2307/2783530](https://doi.org/10.2307/2783530).
- IOM. (2019). *World migration report*. <http://gmdac.iom.int/global-migration-trends-factsheet>.
- Jakobson, R. (2000 [1950]). *On Linguistic Aspects of Translation*. in L. Venuti (ed.), *The Translation Studies Reader* (pp. 113–119). London: Routledge. (Original work published 1950)
- Keller, A., Ford, D., Sachs, E. and Rosenfeld, B. (2003). The Impact of Detention on the Health of Asylum Seekers. *Journal of Ambulatory Care Management*, 26(4), 383–385. <https://doi.org/10.1097/00004479-200310000-00016>.
- Lincoln, N. K. and Denzin, Y. S. (2005). *The Sage Handbook of Qualitative Research* (3rd ed.). Sage.
- Menjívar, C. (2006). Introduction: Public Religion and Immigration across National Contexts. *American Behavioral Scientist*, 49(11), 1447–1454. <https://doi.org/10.1177/0002764206288456>.
- Menjívar, C. and Abrego, L. (2012). Legal Violence: Immigration Law and the Lives of Central American Immigrants. *American Journal of Sociology*, 117(5), 1380–1421. <https://doi.org/10.1086/663575>.
- Miller, K. E., Martell, Z. L., Pazdirek, L., Caruth, M. and Lopez, D. (2005). The Role of Interpreters in Psychotherapy with Refugees: An Exploratory Study. *American Journal of Orthopsychiatry*, 75(1), 27–39. <https://doi.org/10.1037/0002-9432.75.1.27>.
- O'Neill, M. (2010). *Asylum, Migration and Community*. Bristol: Policy Press.
- O'Reilly, Z. (2018). "Living liminality": Everyday Experiences of Asylum Seekers in the "Direct Provision" System in Ireland. *Gender, Place & Culture*, 25(6), 821–842. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2018.1473345>.

- Ravid, M., & Cohen, N. (2024). Incremental urban citizenship-making: migrant serving organizations in Tel Aviv during COVID-19 and the politics of change in times of crisis. *Cities*, 153, 105263.
- Rine, C. (2018). The Role of Social Workers in Immigrant and Refugee Welfare [Editorial]. *Health & Social Work*, 43, 209–212.
- Sabar, G. and Tenenboim, S. (2016). Between State-Orchestrated Exclusion and Local Projects of Inclusion: A Medical Interpreting Vocational Training Course for Eritrean Asylum Seekers in Israel. *International Journal of Advances in Social Science and Humanities*, 4(7), 30–42.
- Schuster, M. and Baixauli-Olmos, L. (2018). A Question of Communication: The Role of Public Service Interpreting in the Migrant Crisis – Introduction. *European Legacy*, 23(7), 733–737. <https://doi.org/10.1080/10848770.2018.1492812>.
- Shackman, J. (1984). *Right to be Understood: A Handbook on Working with, Employing and Training Community Interpreters*. Cambridge: National Extension College.
- Splevins, K. A., Cohen, K., Joseph, S., Murray, C. and Bowley, J. (2010). Vicarious Posttraumatic Growth among Interpreters. *Qualitative Health Research*, 20(12), 1705–1716. <https://doi.org/10.1177/1049732310377457>.
- Stavans, A. and Goldzweig, G. (2008). Learning Hebrew as a Second Language by Ethiopian and Russian Immigrants in Israel: "Must" or "Have". *Israel Studies in Language and Society*, 1(2), 59–85.
- Talmi-Cohn, R. (2018). Time Making and Place Making: A Journey of Immigration from Ethiopia to Israel. *Ethnos*, 83(2), 335–352.
- Tribe, R. and Morrissey, J. (2003). The Refugee Context and the Role of Interpreters. in R. Tribe and H. Raval (Eds.), *Working with Interpreters in Mental Health* (pp. 198–218). London: Routledge.
- Tribe, R. and Thompson, K. (2009). Exploring the Three-Way Relationship in Therapeutic Work with Interpreters. *International Journal of Migration, Health and Social Care*, 5(2), 13–21. <https://doi.org/10.1108/17479894200900009>.
- Turner, V. (1967). Betwixt and Between: The Liminal Period in Rites of Passage. in V. Turner (Ed), *The Forest of Symbols* (pp. 93–111). Ithaca: Cornell University Press.
- UNHCR. (2019). *Global Trends: Forced Displacement in 2018*. <https://www.unhcr.org/5d08d7ee7.pdf>.

- Williams, L. (2005). Interpreting Services for Refugees: Hearing Voices? *International Journal of Migration, Health and Social Care*, 1(1), 37–49. <https://doi.org/10.1108/17479894200500005>.
- Yuval-Davis, N. (2006). Belonging and the Politics of Belonging. *Patterns of Prejudice*, 40(3), 197–214. <https://doi.org/10.1080/00313220600769331>.
- Zetter, R. (2007). More Labels, Fewer Refugees: Remaking the Refugee Label in an Era of Globalization. *Journal of Refugee Studies*, 20(2), 172–192. <https://doi.org/10.1093/jrs/fem011>.